

ΟΙ ΠΕΡΣΑΙ ΤΟΥ ΑΙΣΧΥΛΟΥ ΣΤΗ ΓΑΛΛΙΚΗ ΣΚΗΝΗ. — Για δεύτερη φορά οί κύριοι Σιλβαίν και Ζωμπέρ αναβάζουν στην πρώτη γαλλική σκηνή ένα έργο άρχαιο δικό μας. Έδω και έναμιση χρόνο μετάφρασαν την Άνδρομάχη του Εύριπίδη, σήμερα παίζουν τους Πέρσες του Αισχύλου. Πρίν τόν πόλεμο ο Φιλοκτήτης του Σοφοκλέους είχε χυθῆ σέ γαλλικούς στίχους από τόν πρώτο μεταφραστή. Δέ θυμοίμαι άν έχη έγκαλλίση και άλλα έργα του άρχαιου δραματολόγιου, βλέπω μονάχα πώς λείπη ο Άριστοφάνης. (1)

Άπό τους τρεις τραγικούς ο Αισχύλος φαίνεται ολιγότερο ικανός νά ενδιαφέρει ένα σημερινό άκροατήριο. Η τεχνοτροπία του άφίσταται πολύ άπ' την ιδέα που έχαμε για τό θέατρο και ή απλότητά του μάς ξεσυνειθίζει άπ' της δραματικές παραγωγές, όπου συνειθίσαμε στην πλοκή νά βλέπουμε και τη δύναμη. Γιατό ίσως ο Αισχύλος άκριβώς έπειδή με τόσο άπλά μέσα προξενεί τέτοια τρομερή τραγική έντύπωση νά είναι και ο πειό μεγάλος τραγικός άφοϋ δέν έχει ούτε τη δραματική τέχνη που φαίνεται σέναν Οιδίποδα ούτε της καρδιόβγαλτες άποστροφές μάς Ίφιγένειας. Ο σημερινός θεατρώνης που θά σκόπευε νά παίξη Αισχύλο έχοντας υπ' όψη τόν κόσμο του, βρίσκονταν στην παράξενη θέση να βγάλη κάτι από ένα έλάττωμα (κατά την σημερινή γενική αντίληψη) και από μία θεατρική δύναμη. Η μεγάλη δραματική απλότητα δέν ήταν για νά σαγηνεύση τά πλήθη· έξ άλλου όμως ή ύποβλητική τεράστια δύναμη που άποτείνονταν άπ' ευθείας στην ψυχή του θεατή θά τόν έπεργε σίγηχο και δέ θά τόν άφινε. Και πραγματικώς αυτό τό ιδιαίτερο έχει ο Αισχύλος που πειότερο από κάθε άλλο, σάν έφιάλης, μεταδίδει την τραγική τρομάρα. Διαβάστε της Ίκέτιδες, τί πρωτόγονο θεατρικό ποίημα! και όμως τί μεγαλεπίβολα, ή ιδέες της τρομάρας, του σεβασμού του θείου και της φιλοξενίας βρίσκονται σύμμαχτες! Τό ίδιο και ή Έπτά επί Θήβας άπ' την άρχή ως τό τέλος λυσσάγματα, μίσος και ματοκυλίσματα.

Πρέπει νά χρεωστή χάρι κανείς στους μεταφραστές που κάμουν προσία στον πολύ γαλλικό κόσμο μία μεγαλοφυία που φαινομενικά δείχεται από της πειό άπροσπέλαστες. Τό νά νοιώσουν πώς οί Πέρσαι θά μπορούσαν νά ενδιαφέρουν τό σημερινό γαλλικό άκροατήριο είναι γιαυτούς ίσως πειό μεγάλη τιμή παρά τό ότι κατάφεραν με την επιτυχημένη τους μετάφραση: άποφασίζοντας νά μεταφράσουν τόν Αισχύλο για τό θέατρο γάνηκαν όντως διορατικοί καλλιτέχνες.

Φυσικά ή μετάφραση κατά λέξι καθώς είναι και σφηνμένη στους δεσμούς της όμοιοκαταληξίας δέν μπορούσε νά μήν έχη και μερικές άπιστίες με τό κείμενο. Άπιστίες όμως όλως διόλου έπουσιώδεις. Η ιδέα του άρχικου κειμένου από την άρχή ως τό τέλος έχει μείνη αναλλοίωτη και κάπου κάπου μερικά παραγεμίσματα για νά τελειώση ο στίχος, μερικές προσθήκες, θαρρώ δέ και άσήμαντες αφαιρέσεις θά έκαμαν έναν καθηγητή τών έλλη-

(1) Η Λυσιστράτη του έδωκε τελευταίως έδω άφορμή σέ δυό δραματικά κατασκευάσματα όπου άντί κομικής φλέβας, ή συστηματική εκμετάλλευση μιας άνηθικότητας στά μάτια του κοινού τεχνικά πιπερισμένη με σοφά γυμνοσασκίσματα χρησιμεύει κατάλληλο διεγερτικό στους ξενύχτηδες.

νικῶν νά φιλοζυγιάσῃ τὰ δεκαδικὰ τῶν βαθμῶν ποῦ θά ἔδινε. Γενικά ὅμως ἡ ὅλη μετάφρασι μπορεῖ νά θεωρηθῆ ὄχι μόνο μιὰ εὐλακρινῆς ἐργασία παρά καί ἕνα σωστό δημιούργημα μέ ἀμεμπτη γλῶσσα, μέ φρᾶσι γλαφυρῆ δίχως καμμιάν ἐκζήτησι.

Γιά τὸ παίξιμο τοῦ ἔργου θά παρατηροῦσε κανεῖς πολλὰ πράγματα. Πρῶτα πρῶτα τῆ μουσική. Μιά παρτιτούρα τοῦ Γ'ζαβιέ Λεροῦ, ποῦ ἐσχάτως ἀπέθανε, ζητεῖ νά μιμηθῆ, εἶναι ἀλήθεια, τὰ ἀρχαῖα χάλκινα ὄργανα καί τὸν αὐλὸ καί συνοδεύει τὴν τραγωδία. Εἶναι ὅμως ὅλως διόλου αὐτῆ ἡ μουσική περιττὴ καί δὲ χρησιμεύει παρά στό νά ἐπιβραδύνη ἀσυγχώρητα τῆ γενικῆ ἐκτύλιξι τοῦ ἔργου ποῦ ἀκριβῶς ἐπειδὴ δὲν ἔχει δραματικὴ φρᾶσι κατὰ τὴν κοινὴ σημασία τῶν λέξεων πρέπει νά παιχτῆ μέ μιάν κἀποια ζωνηράδα. Ὁ μουσουργὸς ποῦ θά μείνῃ γνωστός ὡς συνθέτης τοῦ «Σεμιὼ» δὲν κερδίζει τίποτε μ' αὐτῆ τὴν ἐμβρυακὴ παρτιτούρα τῶν «Περσῶν».

Ὁ σκηνηκὸς διάκοσμος εἶναι κἀπως παράξενος: ὁ τάφος τοῦ Λαρείου πιάνει σχεδὸν ὅλη τὴ σκηνὴ ποῦ σένα φόντο ἀκαθόριστο οὐρανοῦ παρουσιάζει σάν ἐρημιά. Ὁ χορὸς—οἱ σύμβουλοι τοῦ Κράτους—δὲν ἔχουν ἀνάγκη νά βροῦνε μακρὰ ἔξω στὸν τάφο τοῦ Λαρείου ν' ἀνταλλάξουν τῆς ἀνησιχίης ποῦ τοὺς τρώγουν τὴν καρδιά. Μπαινοβγαίνοντας στό παλάτι σὲ μιάν νά ποῦμε πλατεῖα, ἐκεῖ ποῦ στάθηκε καί τὸ μνημεῖο τοῦ δοξασμένου Πέρση θά βροῦν τὴν Ἄτοσσα, θάρθῃ ὁ Ἄγγελος καί ἀργότερα θά περάσῃ ὁ Ξέρξης γυρνώντας ἠττημένος στό πατρικὸ μέγαρο. Γιατὸ τοὺς τοὺς λόγους, ἔπρεπε στὴ σκηνὴ νά φαίνονται τοῦλάχιστον τὰ παραρτήματα τῶν περσικῶν ἀνακτόρων ἢ νά μαντεύονταν κἀπως κοντήτερα.

Ἐλεγε ἡ ἀσιατικὴ φορτικὴ μεγαλοπρέπεια ἀπὸ τῆ σκηνοθεσία. Ἡ εἴσοδος τῆς Ἄτοσσας ποῦ πρέπει νά συνοδεύεται ἀπ' ὅτι μπορεῖ νά φανταστῆ μιὰ βάρβαρη αὐτοκρατορικὴ αὐλή, εἶναι πενιχρὴ καί μίζερη· δὲν θά ἔλεγε κανεῖς βασίλισσα, τὸ πολὺ μιὰ πριγκιπέσσα παρακατιανὴ καὶ ἀσήμαντη. Κι' ἔχει τόση σημασία στό δράμα ἡ ἀσιατικὴ χλιδὴ ἐν ἀντιθέσει μέ τὴν ἑλληνικὴ σεμνὴ λιτότητα! Ἡ λιτότης ἦταν ἀττικὴ ἀρετὴ.

Ἡ ἐντύπωσι ποῦ ἔκαμε τὸ ἔργο στό κοινὸ εἶναι πολυποίκιλη. Ἄλλοι γελοῦσαν ὅταν ὁ χορὸς ἔπεφτε κατὰμουτρα στό δειξιμο τοῦ πρόσωπου τῆς Ἄτοσσας ξεπεπλωμένης (θὰ ἦταν καλλίτερα νά γελοῦσαν μέ τοὺς ἀδέξιους βουβούς θεατρῖνους ποῦ ἀποτελοῦσαν τὸ χορὸ καί δὲν ἤξευραν νά σύρουν τὰ κανιά τους) καί ἄλλοι ἔδειχναν πραγματικῶς ἐνδιαφέρο στὴν παράστασι. Ὡς τόσο ὁ κόσμος φαίνονταν λιγάκι ξαφνισμένος. Τὸ πείραμα ὅμως νά παιχτῆ Αἰσχύλος—πέτυχε, καί αὐτὸ εἶναι τὸ μόνο ποῦ πρέπει νά μᾶς ἐνδιαφέρει.

Μιά μικρὴ παρατήρησι τελειώνοντας. Ἡ μετάφρασι εἶναι ἀφιερωμένη «ἐπ' ὀνόματι τοῦ Αἰσχύλου» στό γάλλο προθυπουργό. Οἱ μεταφραστὲς δὲν μποροῦσαν μονάχοι τοὺς νά κάμουν αὐτῆ τῆ διατύπωσι;